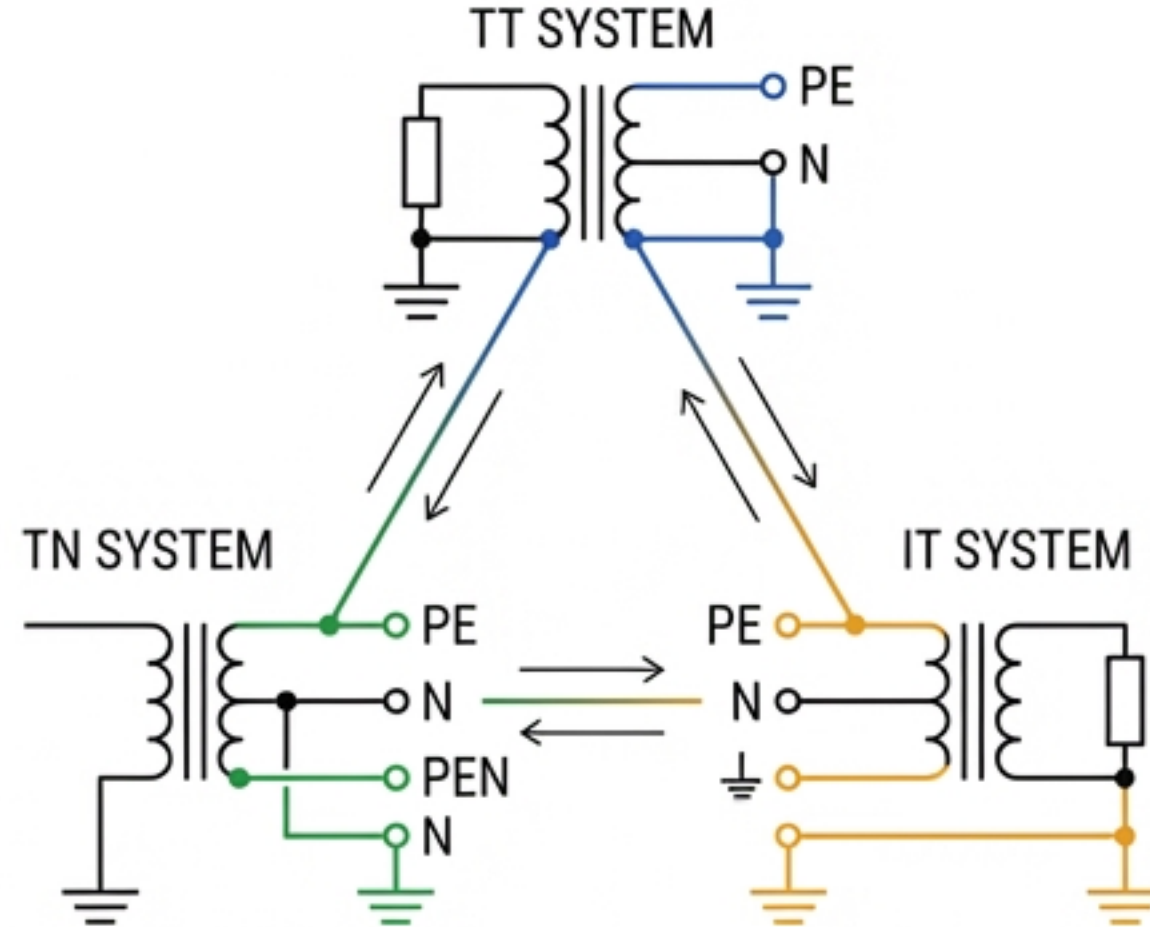

Elektrik çarpmalarına ve Yangınlarına Karşı Koruma: Bölüm 2

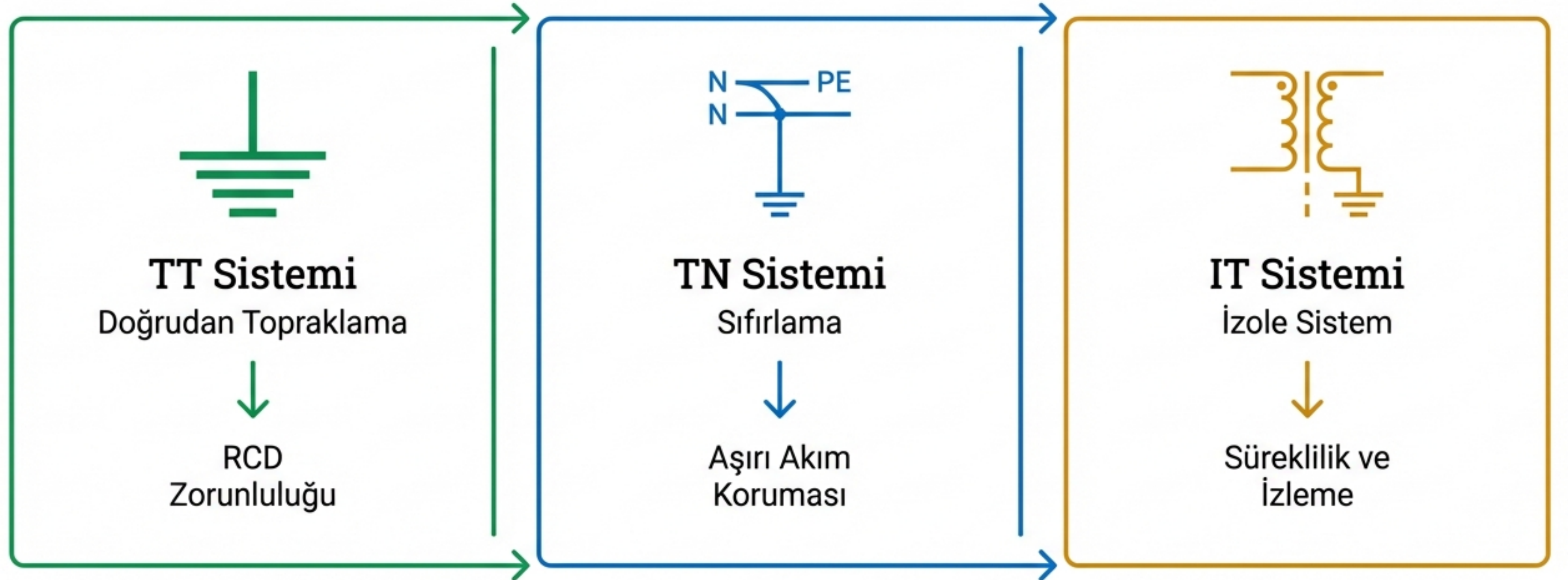
TT, TN ve IT Topraklama Sistemlerinin Uygulama Prensipleri ve Güvenlik Stratejileri

Kaynak: Schneider Electric 'Electrical Installation Guide' & Hüseyin Güzel

Güvenlik Mimarisi: Doğru Sistemin Seçimi Hayat Kurtarır

Elektrik tesisatlarında can ve mal güvenliği, seçilen topraklama sisteminin (TT, TN, IT) karakteristiklerine uygun koruma cihazlarının entegrasyonuna bağlıdır. Amaç sadece yönetmeliğe uymak değil; arıza anında oluşacak gerilimi $<50V$ seviyesinde tutmak veya tehlikeli akımı belirtilen sürede kesmektir.

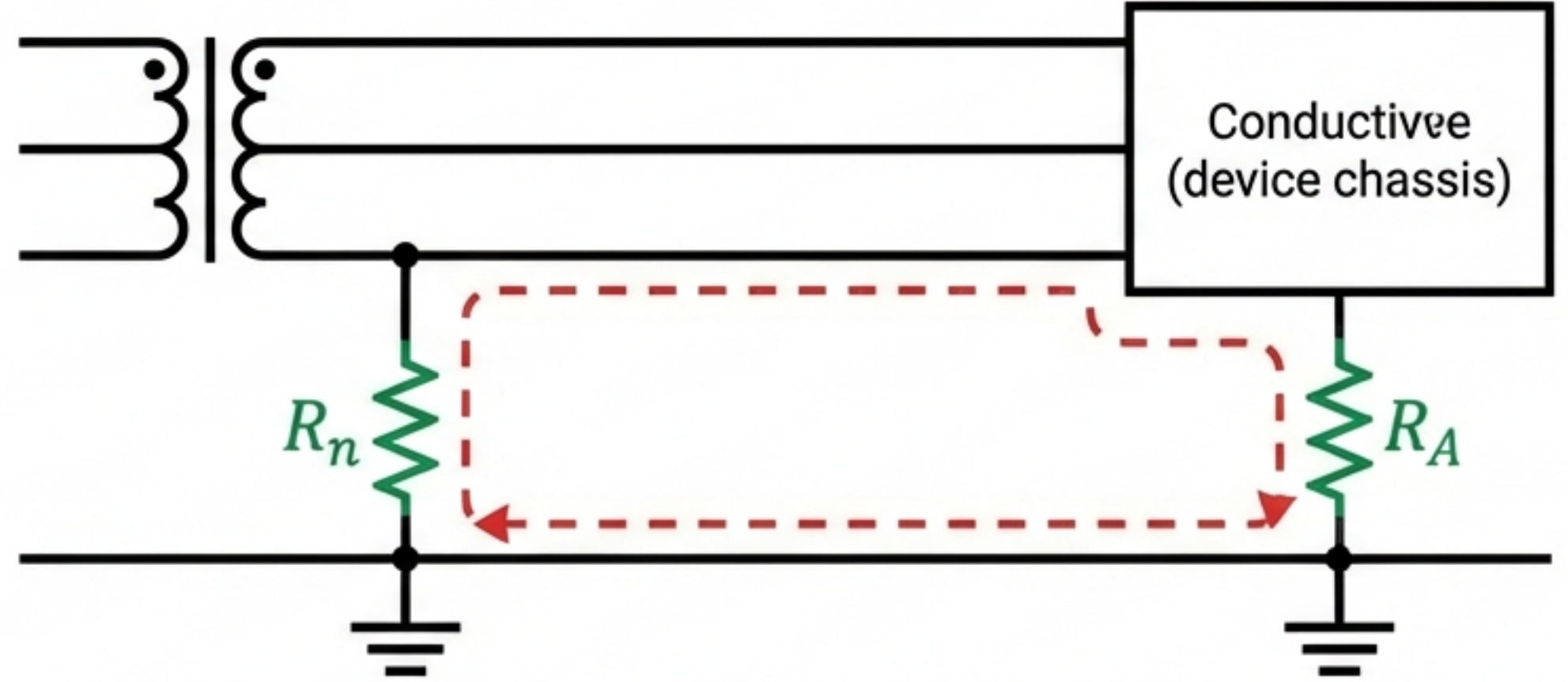

TT Sistemi: Yüksek Direnç ve Sigortaların Çaresizliği

Prensip: Tesisatın iletken kısımları ve güç kaynağının nötr noktası, birbirinden bağımsız ve ayrı elektrotlarla topraklanır.

Sorun: Toprak arıza döngüsü iki ayrı direnç (R_A ve R_n) üzerinden tamamlanır.

Sonuç: Arıza akımı (I_d), aşırı akım koruma cihazlarını (sigorta/kesici) çalıştıramayacak kadar düşüktür.

Örnek Senaryo

Veriler: $R_n = 10\Omega$, $R_A = 20\Omega$

Hesaplanan Arıza Akımı: $I_d = 7.7\text{ A}$

Dokunma Gerilimi: $U_f = 154\text{V}$ (Ölümcül)

Sonuç: 7.7 A akım standart bir sigortayı attırmaz, ancak voltaj öldürücüdür.

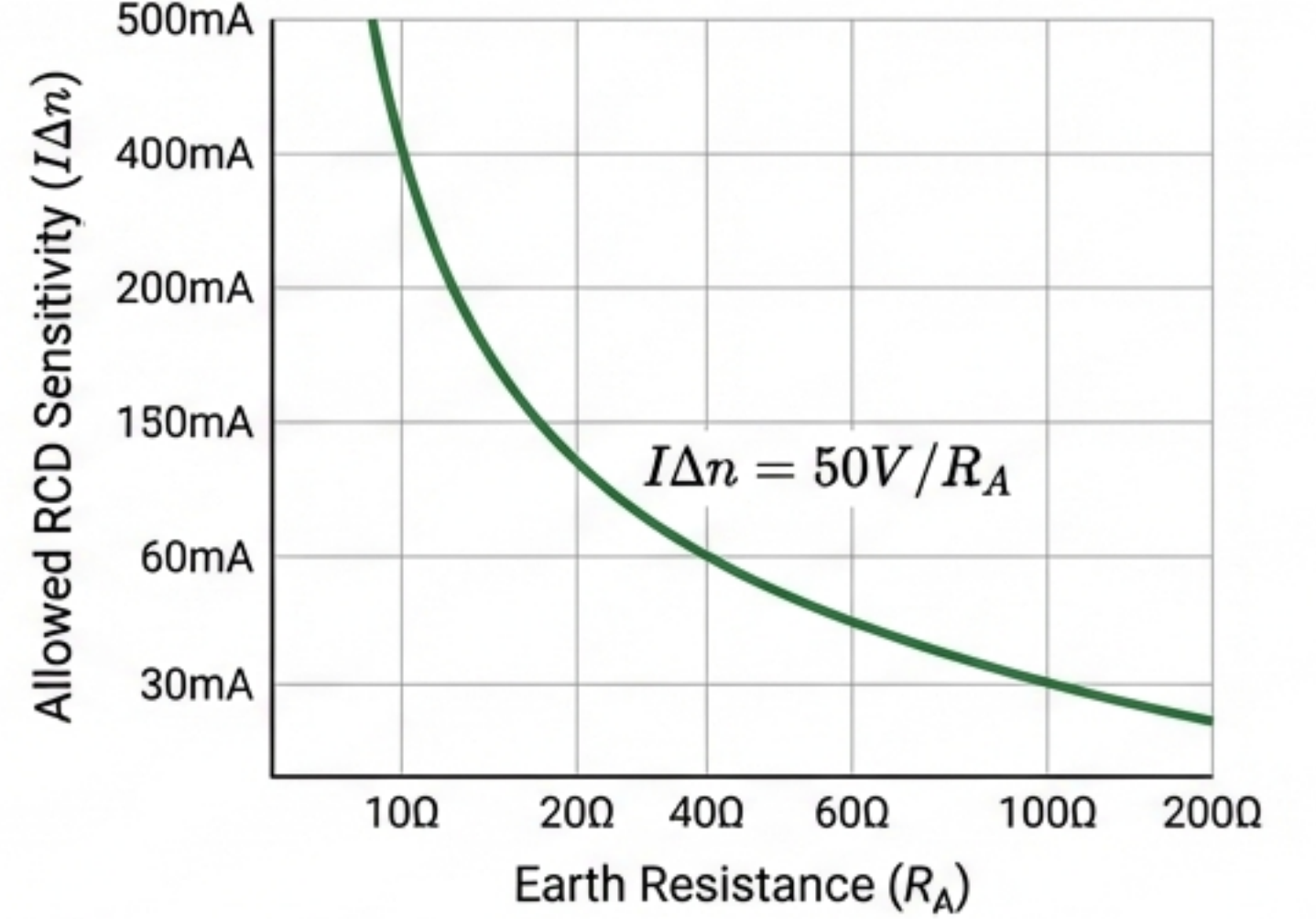
TT Çözümü: Kaçak Akım Rölesi (RCD) Hakimiyeti

TT sistemlerinde RCD kullanımı bir tercih değil, IEC standartları gereği zorunluluktur. Sigorta akımı kesemediği için, kaçak akıma duyarlı koruma şarttır.

Hassasiyet Formülü:

$$I\Delta n \leq 50V / R_A$$

(Islak zemin ve tarım alanlarında sınır 25V olarak alınır)

IEC 60364-4-41 Kesme Süreleri

1	<63A Priz Devreleri	Anlık Kesme (Şekil F13 limitleri)
2	Dağıtım Devreleri	Maksimum 1 Saniye
3	Seçicilik Stratejisi	Ana Dağıtım: S Tipi (Gecikmeli) Son Dağıtım: Anlık

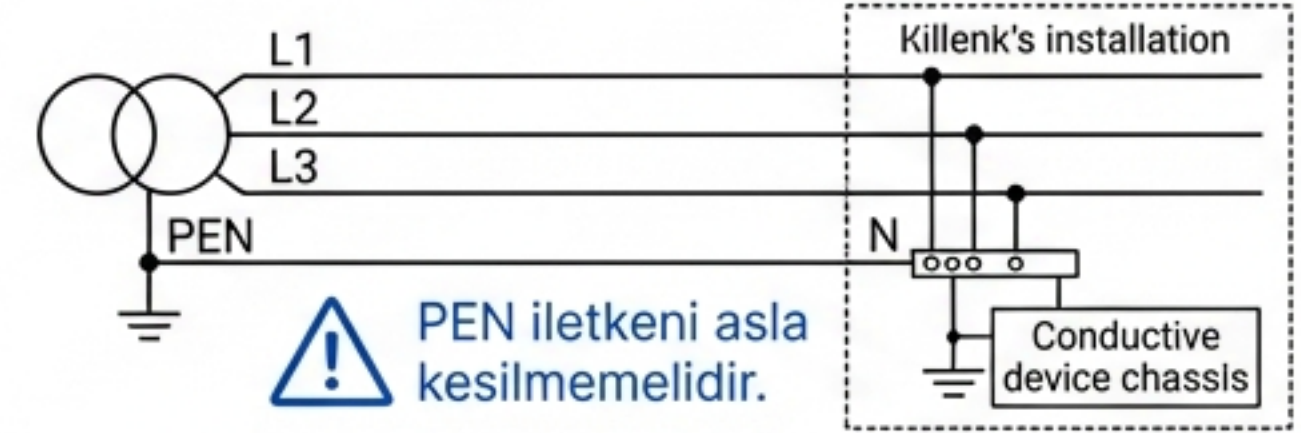
TN Sistemi: Arızayı Kısa Devreye Dönüştürmek

Prensip: Açıkta kalan iletken kısımlar, nötr hattı (veya PEN) üzerinden kaynağa bağlanır.

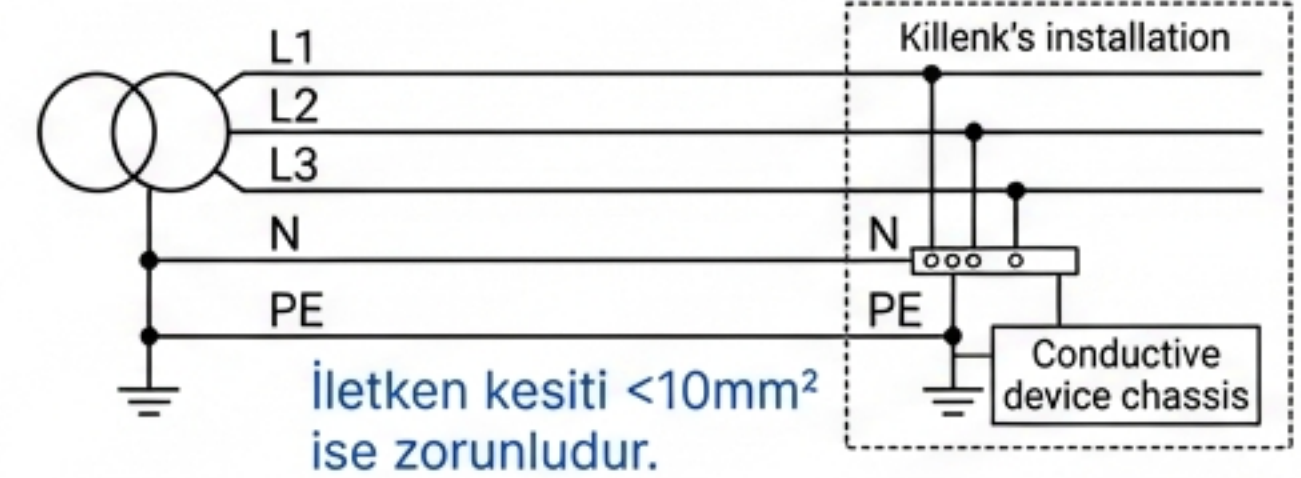
Mantık: Toprak hatası = Faz-Nötr kısa devresi.

Avantaj: Yüksek arıza akımı ($I_d = U_0 / Z_s$) sayesinde standart devre kesiciler kullanılabilir.

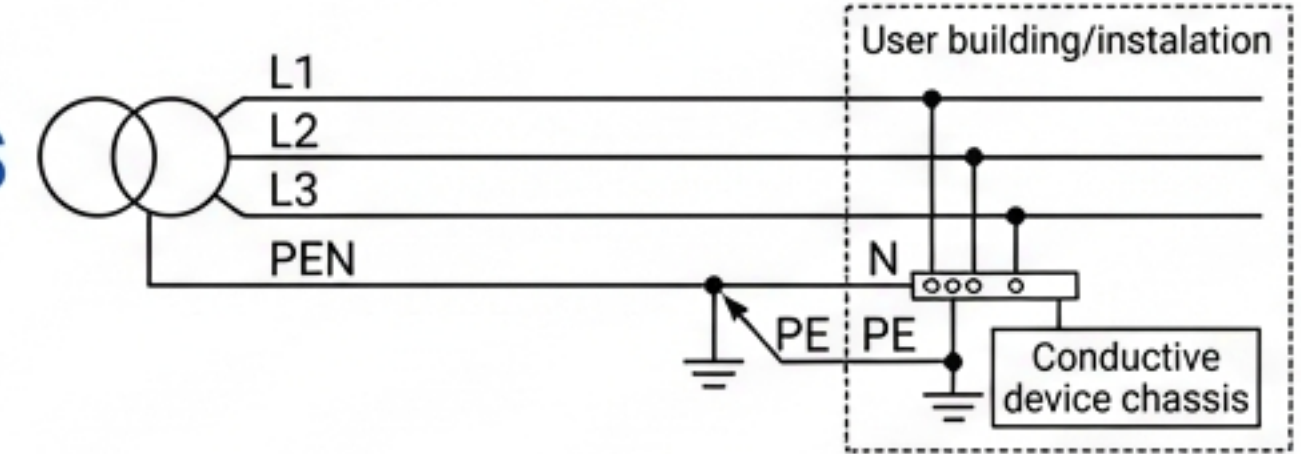
TN-C

TN-S

TN-C-S

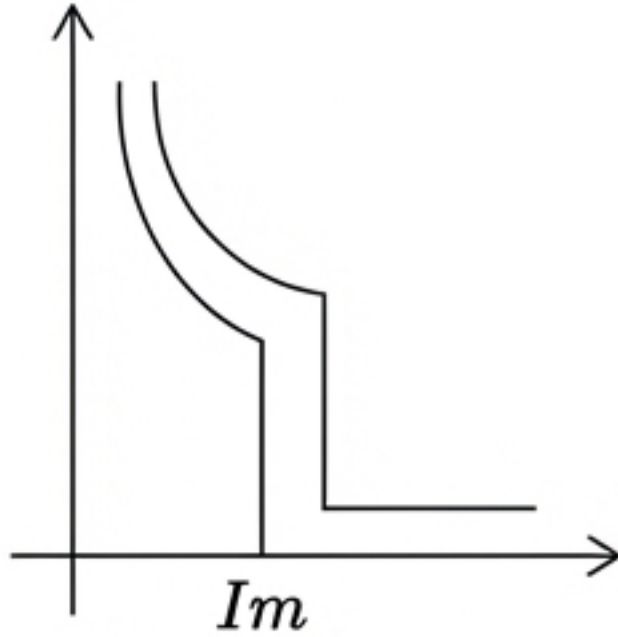

Kritik Kural: PEN iletkeni cihazdan önce ayrılmalı ve bir daha asla birleştirilmemelidir.

TN Koruması: Kesici ve Sigorta Seçim Kriterleri

Temel Koşul: Arıza akımı (I_d), koruma cihazını belirtilen sürede açtıracak kadar büyük olmalıdır ($I_d > I_a$).

Devre Kesiciler

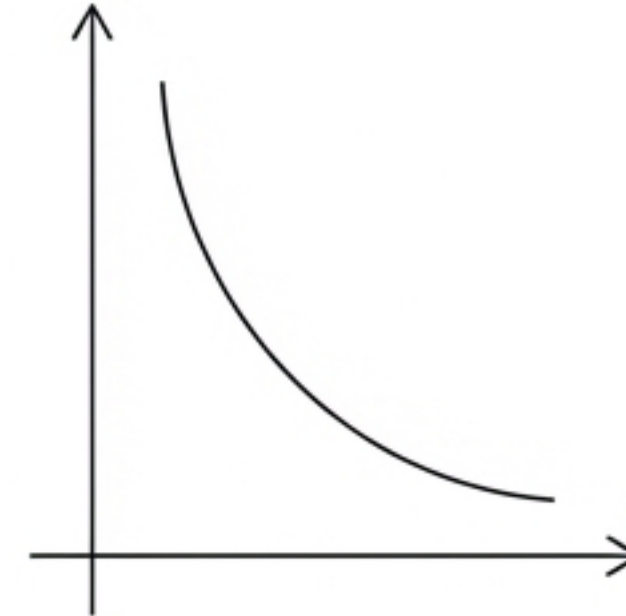

Hesaplanan arıza akımı, manyetik açma eşiğinden büyük olmalıdır.

$$\frac{U_0}{Z_s} \geq I_m$$

Tepki Süresi: < 0.1 saniye

Sigortalar

Arıza akımı, sigorta eğrisinde belirtilen sürede erimeyi sağlamalıdır.

$$I_a < \frac{U_0}{Z_s}$$

Sigorta eğrileri üzerinden kontrol edilmelidir.

Kritik Kısıt: Maksimum Kablo Uzunluğu ($L_{\max}$)

Kablo uzadıkça empedans (Z_s) artar, kısa devre akımı düşer ve kesici açmayabilir. Bu yüzden her devre için maksimum uzunluk hesaplanmalıdır.

$$L_{\max} = \frac{0.8 \times U_0 \times S_{ph}}{\rho \times (1 + m) \times I_a}$$

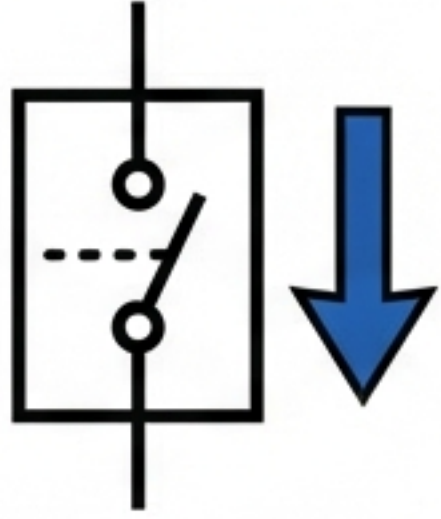
- 0.8: Gerilim düşümü güvenlik katsayısı (%80 kabulü).
- U_0 : Faz-Nötr gerilimi (230V).
- S_{ph} : Faz iletken kesiti (mm^2).
- ρ : İletken öz direnci (Bakır: 23.7×10^{-3}).
- m : S_{ph} / SPE oranı.
- I_a : Koruma cihazının açma akımı.

Bu formül tasarımın sınırlarını çizer. Eğer gerçek uzunluk $L_{\max}$ değerini aşarsa, koruma cihazı arıza anında açmaz.

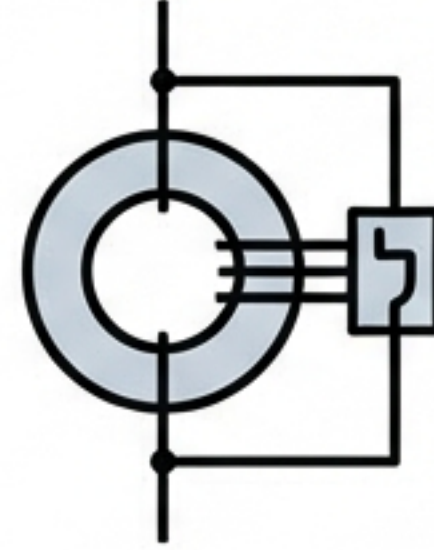
Sorun Çözme: Empedans Çok Yüksek, Kesici Açmıyor

Uzun hatlar veya yüksek empedans nedeniyle $I_d < I_m$ durumu oluştursa uygulanacak 4 mühendislik çözümü:

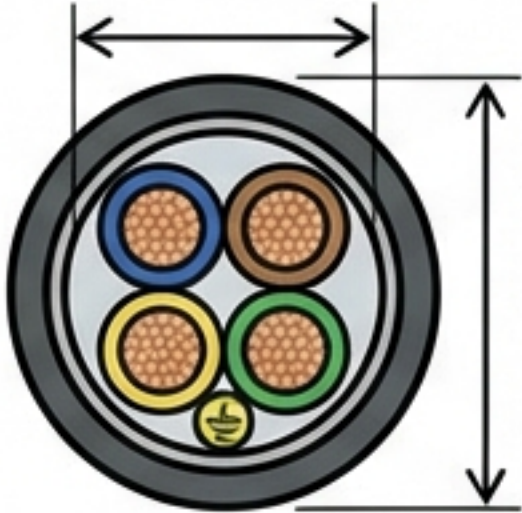
1. Kesici Ayarı

Düşük manyetik açmalı kesici kullanın. (Örn: Tip B veya Tip G Kompakt Şalter).

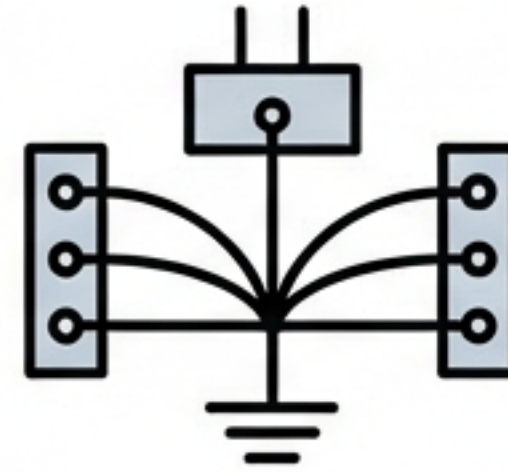
2. RCD Ekleyin

En kesin çözüm. Yüksek empedans durumunda bile hayat kurtarır. (TN-C'de kullanılamaz, TN-S dönüşümü gerekir).

3. Kesit Büyütme

Faz ve/veya PE iletken kesitini büyütün. Bu işlem direnci düşürerek arıza akımını artırır.

4. Eş Potansiyel Kuşaklama

Ek iletkenler ekleyerek dönüş yolunu kısaltın ve empedansı düşürün.

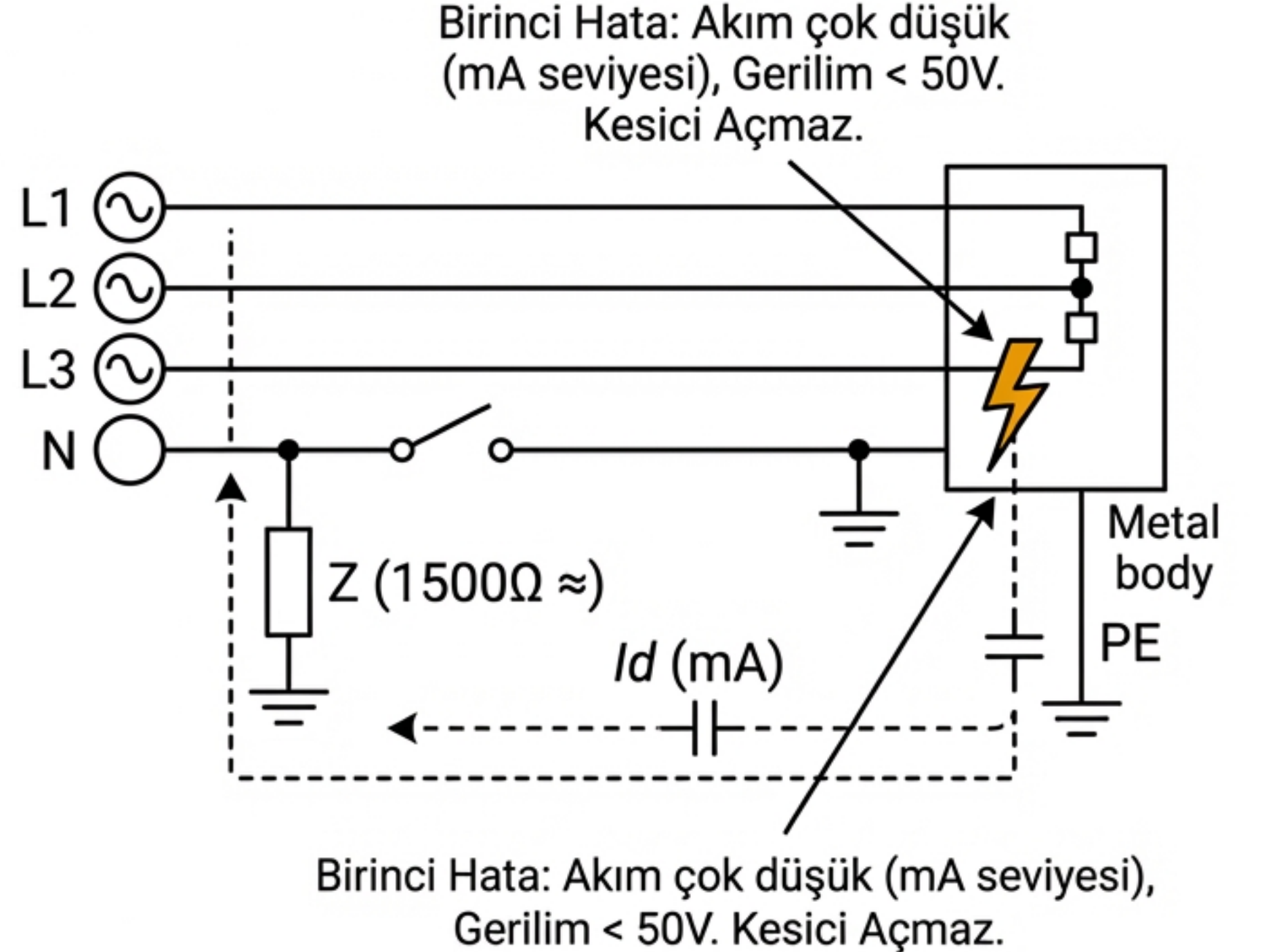

IT Sistemi: Süreklilik Esastır

Felsefe: Enerjinin kesilmesine tahammülü olmayan kritik tesisler (Hastaneler, Endüstri) için tasarlanmıştır. Birinci hata sistemi durdurmamalıdır.

Yapı:

- Nötr noktası topraktan yalıtılmıştır veya yüksek empedans ($\approx 1500\Omega$) ile bağlanır.
- Tüm gövdeler topraklanır.

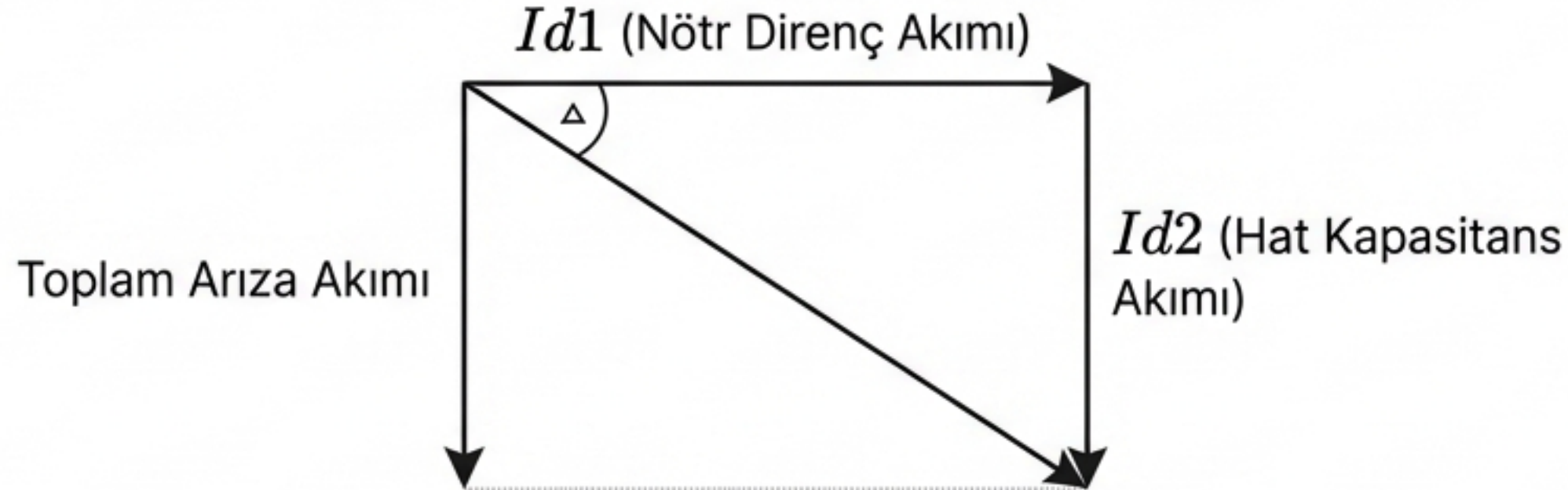

Birinci Hata: Güvenli ama Geçici

Sistem ilk hatayı tolere eder ancak bu durum kalıcı değildir. İlk hata derhal bulunmalı ve onarılmalıdır.

Vektörel Analiz: Arıza akımı, nötr direnç akımı (I_{d1}) ve hat kapasitans akımlarının (I_{d2}) vektörel toplamıdır.

Örnek: Toplam akım $300mA$ olsa bile, 50Ω toprak direncinde temas gerilimi sadece $15V$ olur. (Güvenli Bölge).

⚠ DİKKAT: Sağlıklı fazların toprağa karşı gerilimi $\sqrt{3}$ katına çıkar. Yalıtım zorlanır.

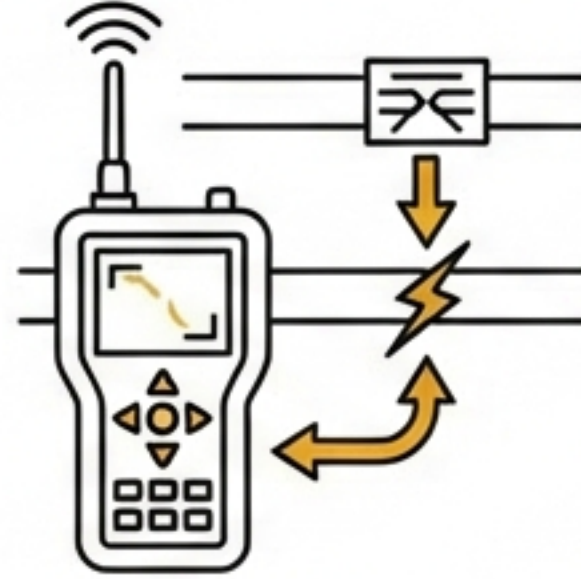
IT Sisteminin Gözü Kulağı: İzleme Ekipmanları

İzlemezseniz, IT sisteminin güvenliği çöker.

İzolasyon İzleme (IMD)

Sürekli yalıtım direnci kontrolü yapar. Seviye düşünce haber verir.

Hata Yeri Tespit

Sistemi durdurmadan arızalı linyeyi bulmak için sabit veya taşınabilir cihazlar.

Alarm Sistemi

Sesli ve görsel uyarı zorunludur. Bakım personeli anında haberdar edilmelidir.

Seviye 1: Önleyici Bakım Uyarısı → **Seviye 2:** Kritik Arıza Alarmı → Müdahale

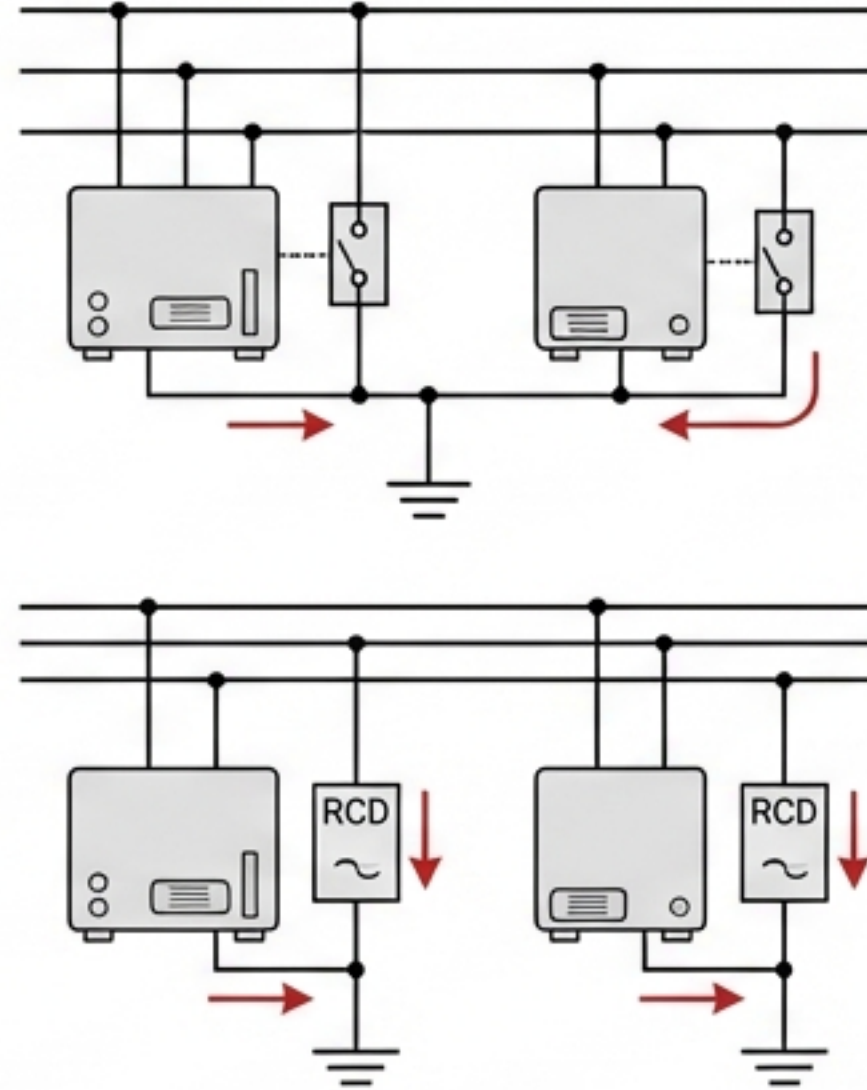

İkinci Hata: Çift Arıza Durumu

İlk hata giderilmeden farklı bir fazda ikinci hata oluşursa, bu tam bir **Kısa Devredir**. Sistem derhal açmalıdır.

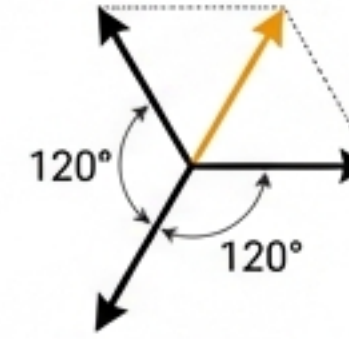
Koruma Mantığı:

- Gövdeler ortak topraklıysa → **TN gibi** davranır (Aşırı Akım Koruması).
- Gövdeler ayrı topraklıysa → **TT gibi** davranır (RCD Gerekir).

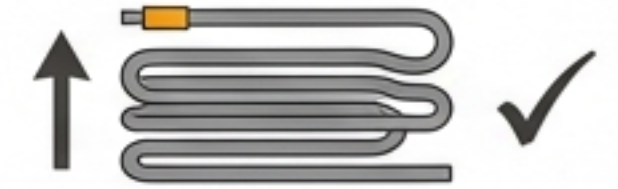

Nötr Dağıtılmamışsa

$\sqrt{3} U_0$ (Faz-Faz)

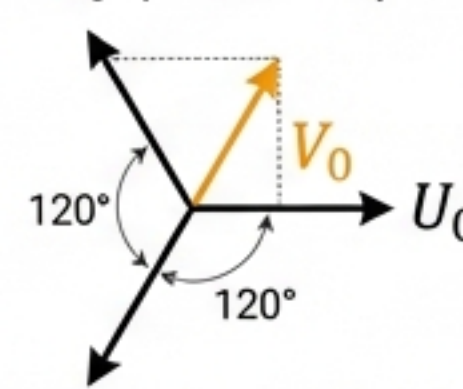

Kablo boyu avantajlıdır.

Nötr Dağıtılmışsa

U_0 (Faz-Nötr)

Kritik: İzin verilen maksimum kablo boyu (L_{max}), TN sistemine göre **%50 azalır**.

DİKKAT: Çift arıza durumunda temas gerilimi tehlikeli seviyelere ulaşabilir.

Sistem Karşılaştırma Matrisi

Kriter	TT Sistemi (Yeşil)	TN Sistemi (Mavi)	IT Sistemi (Amber)
Topraklama Prensibi	Doğrudan Topraklama	Nötr ile Sıfırlama	İzole / Empedans Üzerinden
Öncelikli Koruma	RCD (Kaçak Akım Rölesi)	Sigorta / Devre Kesici	İzleme Cihazı + Kesici
Süreklilik Avantajı	Düşük (İlk hatada açar)	Düşük (İlk hatada açar)	Yüksek (İlk hatada çalışır)
Mühendislik Kısıtı	Toprak Direnci (R_A)	Kablo Boyu / Empedans (Z_s)	Bakım Ekibi ve İzleme
Uygulama Alanı	Konutlar, Şantiyeler	Endüstri, Ticari Binalar	Hastaneler, Kritik Tesisler

Sahadan Altın Kurallar

1 TT Sistemi İçin:

Toprak direnci ne olursa olsun, RCD olmadan sistem kurulamaz. Toprağa güvenme, röleye güven.

2 TN Sistemi İçin:

Tasarımda $L_{\max}$ hesabı hayati önem taşır. Kabloyu uzatıyorsan kesiti de büyütmelisin. Empedans kontrolü şarttır.

3 IT Sistemi İçin:

İzleme cihazı yoksa sistem kördür. Bakım personeli olmayan yere IT kurulmaz. İlk hatayı bulamıyorsan, ikinci hatada karanlıkta kalırsın.

“En iyi sistem yoktur, ihtiyaca ve işletme koşullarına en uygun sistem vardır.”

Teşekkür ve Referanslar

Hazırlayan: Hüseyin Güzel
Elektrik Müh. / Schneider Electric Teknik Yazar

Kaynak Materyal:
Schneider Electric - Electrical Installation Guide
Makale: Elektrik Çarpmalarına ve Elektrik Yangınlarına Karşı Koruma | Bölüm 2

